

אופן מיתת נשיקה לצדיקים

וַיִּדְבֹּר יי אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי יי וַיָּמָתוּ: (ויקרא טז, ח)

או יאמר על זה הדבר, אחרי מות וגו', דבר ה' למשה דרך מיתתו שהיתה על זה הדרך, בקרבתם לפני ה', פירוש שנתקדשו לפני אור העליון בחיבת הקודש, וזהו מתו. והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שההפרש הוא שהצדיקים הנשיקה מתקדשת להם ואלו הם נתקדשו לה, והוא אומרו בקרבתם לפני ה':

ואומרו וימתו בחוספות וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים צמיתתם, לא נמנעו מקרוב לדיקות נעימות עריבות ידידות חביבות חשיקות מחיקות, עד כלות נפשותם מהם, והבן:

הרע נקרא מת, והטוב נקרא חי

וְהַשְׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָאֵל יַעֲמֹד חַי לִפְנֵי יי לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֹזָאֵל הַמִּדְבָּרָה: (טז, י).
וּמִמָּוָה אֶהֱרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׁעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו': וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה וְגו': (סג כח-כג)

יעמוד חי. כריך לדעת הכוונה, ורבותינו ז"ל (יומא נ, ד"ה) דרשו הרבה דרושים. ולדרכנו יתפרש על נכון, שנתכוון באומרו **יעמוד חי** שלא יתודה עליו תיכף ומיד כשיעלה עליו הגורל, אלא יניחהו חי. פירוש ללד כי בחינת הרע נקראת מת, ועל שמה יקרא הגוף בלא נשמה מת, להיות ששולטת בו בחינת הטומאה הנקראת מת, והשעיר של עזאזל כשמתודה הכהן עליו ונותן עליו כל העונות והפשעים וכו', הנה הוא מת כלול מכל מיני מיתות, וזהו האדון של יעשהו מת, אלא יעמוד חי:

ולזה תמצא שאומר עוד אחר כך **וממזבח אהרן וגו' על ראש השעיר החי והתודה וגו' ונשא השעיר עליו, כי מתחלה**

אכילת דם מנתק החוט שהנפש דבוק בשרשו

פניני וחידושי אור החיים הק'

אסור לפרוץ גדר להתקרב לה'

בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי יי וַיָּמָתוּ: (טז, ח). **ואומרו וימתו,** נתכוין להודיעו שלא יחשוב כי יצתה מחשבבתם לפועל שנכנסו לפנים אלא שנדחפו ומתו. והכוונה בהודעה זו, לשלול לבל יחשוב אדם לפרוץ ולהתקרב הגם שימות, וזה ימצא בהיות לאדם בחינת החשק - לא יחוש על עצמו ויתן נפשו, ודבר זה ימצא בבחינת החושק שיתן נפשו על הדבר הגם שידע שימות, לזה אמר לו **וימתו**, פירוש וכבר מתו ולא השיגו מחשבבתם להתקרב, והבן זה:

בקודש הקדשים נמצא אור עליון גבוה מאד

כִּי בָעֵזָז אֶרְאָה עַל הַכִּפֹּרֶת: (טז, ט). **פירוש** לצד שקדם הכתוב ואמר (ט ט) 'וירא כבוד ה'', הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמצאת בפנים, אלא בחינה גדולה אור עליון, כי גבוה מעל גבוה שומר (ע"פ רמב"ם ז"ל), והוא אומרו **אראה על הכפורת:**

דיבורים מופלאים

(טז, א). **ואודיע** למתבונן בפנימיות השכלת המושכל, שהשכלת ההשכל תשכיל ההשכלות, ובהשכל בהשכלתו, ישכיל שמושכל מושלל ההשכל, וכשישכיל בהערת עצמו, ולא עצמו, ישכיל שהמושכל מושכל ממושכל, בלתי מושכל מהשכל, והשכילו למשכילים ביחוד השכלתו בסוד נשמה לנשמתו. ואז מותריו יהיו עטרי מלכים וכסאם, וכי יש חיים לחיים שעליהם אמר משה (דברים ל יט) 'ובחרת בחיים' בית המודעת, ושוללת חיים הנשמות בהרגש הכללי, ויברך ברוך אלהים חיים אשר סגל סגולה זו לסגולתו:

קודם שהתודה קראו חי, ואחר כך אמר **השעיר** ולא הזכיר החי, לומר שאחר שהתודה עליו אינו חי, שכבר כחות של מיתה ירדו עליו. ותמצא שזהו ה' שהמשלחו טמא ויבצם בגדיו וקחץ את צִקְרוֹ בָּמִים (פס' טו), כדין טמא מת:

וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכֵל כָּל דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת הַדָּם וְהַכְרַתִּי אֶתָּה מִקִּרְבִּי עַמָּה: (יז, י)

מדם בהמה שהנפש יואלה בו, שעליו צא עונש כרת, קונה נפש הבהמית מקומה בנפש אדם, והדיענו הכתוב כאן, כי האוכל דם ומכנים נפש הפחותה בנפשו, יגעל אותו שורש העליון לכל יהיה עוד נדבך בו. והוא מאמר **ונתתי פני בנפש האוכלת את הדם והכרתי אותה מקרב עמך**, פירוש שיכרת החוט הקשור בצרפו, שהוא מקור כללות נפשות עם ה', והוא אומרו **מקרב עמך**:

ונראה לומר בהקדם לדעת טעם איסור זה, כפי מה שהאירו חכמים את עינינו בפנימיות התורה, כי כל נפשות עם בני ישראל הם ממדריגה שאין למעלה ממנה, בסוד חלק יי עמו (דברים לז ט). גם אמרו, שהגם שהם בעולם התחתון ורחוקים ממקום גבוה, אף על פי כן ישנם דבוקים בחוט של חסד עד מקום שורשה, בסוד אומרו (סג) יעקב חָבֵל נִחְלָתוֹ. ונפש הבהמה היא ממדריגה התחתונה, אשר יתיחס מקומה אל קליפת נוגה. והנה באכול אדם

כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בָּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם כִּי הָדָם הוּא בְּנֶפֶשׁ יְכַפֵּר: (וי, יא)

דמיו של בשר, והדם הוא מחיה הבשר, ואין הנפש בבשר כל עיקר, כאומרו **נפש הבשר בדם היא הנפש**, ולא בבשר. ותכונה זו לא הכינה ה' בתכונת אדם, כי האדם התפשטות חיותו היא גם בבשר וגם בעצמות, ונקרא בדבריהם (זוהר ח"ג קס"ט). 'הבשר' דגרמיו, שגשג אחר כמה שנים בעצמות, ולזה אינם נרקבים הצדיקים. ויש רשעים שנמשלו בזהמות והן הגה שאינם עומדים בתחיית המתים, ללא שיצאו עצמותם ונרקבו וכלתה הנפש והלכה לה כרוח הבהמה:

ע"י הזהירות בהסתכלות ומחשבה, ישמר מכל מעשה רע

דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: בְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֹשְׁבֹתָם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּבְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבַחֲקֵיתֶיהֶם לֹא תֵלְכוּ: (יה, ג-ג)

הס"ל שצחר לסמות עיניו למיחוש הכרחי אשר מהם תבא דבר הרע, הגם שהיה מושלל מבחינת החושב כאשר מעשיו מוכיחות. וז"ל המדרש שם: מעשה דרבי מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ועוסק בתורה, והיה זיו פניו דומה לחמה וקלסתר פניו דומה למלאכי השרת, שמימי לא נשא עיניו לאשה בעולם. פעם אחד עבר שטן ונתקנא בו, אמר אפשר אדם כמו זה לא חטא, אמר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם רבי מתיא בן חרש מה הוא לפניך, אמר לו לדיק גמור הוא, אמר לפניו תן לי רשות ואסיטנו, אמר לו אין את יכול לו, אף על פי כן, אמר לו כך. נדמה לו כחשה יפה שלא היתה כדמותה מעולם, מימות נעמה אחרות תוכל קין שטעו בה מלאכי השרת שגאמר (בראשית 13) וַיֵּרָאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם, עמד לפניו, כיון שראה אותו הפך פניו ונתן לאחריו, שוב בא ועמד לו על כד שחאלו, הפך פניו ללא ימין, היה מתהפך לו מכל כד. אמר מחירא אני שמא יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני, מה עשה אותו דיק, קרא לאותו תלמיד שהיה משרת לפניו, אמר לו כך והבא לי אש ומסמר, הביא לו מסמרי ונתנום דעיניו, כיון שראה השטן כך נזעזע ונפל לאחוריו. באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לרפאל, אמר לו כך לרפא את ר' מתיא בן חרש, בא ועמד לפניו, אמר לו מי אתה, אמר לו אני הוא רפאל ששלחני הקדוש ברוך הוא לרפאות את עיניך, אמר לו הניחני מה שהיה היה, חזר לפני הקדוש ברוך הוא אמר לפניו, רבונו של עולם כך וכך אמר לי מתיא, אמר לו כך ואמור לו אני ערב שלא יטוט בו יצר הרע, מיד רפא אותו. מכאן אמרו חכמים כל מי שאינו מסתכל בנשים, על אחת כמה וכמה באשת חברו, אין יצר הרע שולט בו:

גם אם יושלל מבחינת הראות, אם לא ירחיק מבחינת החושב, מחשבותיו יחייבו לבקש ולהתלהט אחר המעשה. ולא ולמד ממעשה שהוצא בש"ס (ע"ז כב): באותו גוי שקנה ירך בשר וחטט בו כדי וכו' ובעל וכו' ע"כ. וזהו יהיה תולדות החושב, הכריחתו עשות מצלי בחינת הראות. נמצאת אומר שבאחד מהשנים תהיה מושללת מהאדם שליטה בעצמו בדבר זה, ואין צריך לומר לומר שני דברים ראות וחושב, הן האדם חלוש כנגד תאוותו, ואין צריך לומר אם יסלח ידו ואכל מעט מן הרע הזה – הגה הוא מסור ביד תאוותו. מעתה תחבולות האדם להעריך מלחמה נגד בחינה זו, היא בשלילת ממנו שני דברים, וזוהי תהיה נרכבת באדם

כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר וְגו'. צריך לדעת נתינה טעם למה חוזר זה, ולפי מה שפירשתי למעלה (פס' י) הן הדברים שכתבנו, שנותן הטעם למה תכרת נפש האוכלת, ללא שיש בדם הנפש, והוא נותן בתוכו נפש הבהמית. אלא שעדיין יש לנו לחקור למה אמר **נפש הבשר ולא אמר כי הנפש בדם: **ונראה** שנתחכם ה' להשיב לשואל, למה לא חסר גם הבשר, כי גם זו היה חיות הבהמה, וכשלא אוכלו יגרום הפגם בנפשו. לזה אמר וכי נפש הבהמי היתה בבשר, לא כן הוא, לא היתה אלא**

דבר ואמרת וגו' במעשה וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר דבר ואמרת. עוד מה חידש במאמר זה **אני ה' אלהיכם**, וכי עד עתה לא ידעו זה. ועוד מה היא כוונתו במלות **במעשה וגו'**, אם אין ידוע מה המעשה שעליו תבא המורה, וכמו כן מעשה ארץ כנען. ורבותינו ז"ל אמרו (תו"כ) שהקיש מעשה מצרים למעשה כנען, ולדבריהם ז"ל קשה למה כפל המורה, ואם להשמיענו בא ששמענו שני הרשעים שזה, מה צורך לתורה להודיענו דבר זה. עוד צריך לדעת למה ציין ארץ מצרים באומרו **אשר יושבתם בה**, וכי יש ארץ מצרים אחרת. עוד ציין **ארץ כנען** ואמר **אשר אני מביא וגו'**, שגראה שיש אחרת ולא ידענו זולת זו, ולו יהיה שתהיה ארץ כנען אחרת, כיון שאינה ידועה מניין יהיו מעשיה נודעים לכוונת עליהם:

ונראה כי לפי מה שהסמך למורה זו מלות העריות, גם ממה שאמר בסוף הפרשה (פסוק כד) אֵל תִּטְמְאוּ כָכֶם יֵלֶה (וגו') פִּי כָכֶם יֵלֶה נְטִמְאוּ הַגּוֹיִם, הדברים מוכיחים ומגידים כי מעשה ארץ מצרים כמעשה ארץ כנען הוא מעשה עריות:

ובזה נבא לפרש הכתוב על נכון, הגה ידוע הוא כי כל מלות אשר כוה ה' לעם קדוש, הם מלות שיכול האדם לעמוד בהם, ויטה עצמו אל הראון לעשותם. זולת מלות פרישת העריות, הוא דבר שנפשו של אדם מחמדתו ואנוסתו עליהם לעשותם, זולת בהתעלמות הרחקת שני דברים מהאדם, והם מרחק הרגש ראות העין, ומרחק בחינת החושב, ואם שני אלו לא יעשה אין אדם שליט ברוח זה לכלותה ממנו, כי כל שלא תהיה לו הרחקת הרגש הראות בדבר, הגם שירחק בחינת החושב לא יסלח בעצמו לכלות ממנו הכרח החשק:

וצא ולמד ממעשה של רבי עקיבא רבן של חסידים, שהגם היותו מושלל מבחינת החושב נתנחל מבחינת הראות, וזה לשון הגמרא (קדושין פ"א): רבי עקיבא הוא מתלווץ בעוברי עבירה, יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא, נקטיה לדיקלא וקסליק ואזיל, כי מטא לפלגיה דיקלא שבקיה, אמר אי לאו למכרזי ברקיעא הזהרו בדברי עקיבא ותורתו שותיה לדמד תרתי מעין. גם ממעשה רבי מתיא בן חרש (ולק"ט פ' ויחי

תכונה לכל יתלהט אחר זה, וישלבו הרצון בחפץ הטבעי. והוא טעם אמרו ז"ל (ברכות לד:) 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין לדקיקים גמורין יכולין לעמוד', כי הדקיקים גמורים תכונה רכושם נולחת החפץ מבלי לורך התעלמות, מה שאין כן בעלי תשובה:

ויבזה נבא אל הביאור, הגה האדון ה' לבאות נתחכם בכוונתו מזה ז', ודבר נגד יצר הרע שיאמר – איך יכול לנוס טבעי למשול בתאוותיו אשר היא חסרתו, דבר זה הוא מושלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשואה, אלא לאנשים אשר יכולין לעמוד ויש כח ברצונה לשלול החפץ בזה, והם אוחס שלא באו לידי מבחן הראות והחושב, באלו וכדומה דבר הכתוב, אבל במי שעברו בחינה הנזכר כפי הטבע, אין אדם שליט ברוחו למנוע מעצמו חשק המכריחו. ועל זה נכתוב ה' בנועם דברי אלהים חיים ואמר, **במעשה ארץ מצרים אשר ישבתם** פירוש הגם שישבתם במקום שאנשים בני זמנים, ולא תמנע מכס בחינת החושב, לאל שישבתם ביניהם כל הזמן ההוא, כאומר **אשר ישבתם בה** ואין ישיבה אלא עכבה (מגילה כא), וזה יסובב תגבורת החפץ בכס, אף על פי כן אנכי מזה אהבם שתעצמו לנלח החשק, לכל תעשו כמעשיהם. ואמר עוד **ובמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה וגו'**, פירוש אף על פי שאתם באים למקום אשר שם הרגיעה שידה של בחינת הרע הזה, ונמצאת בחינת החושב מתעוררת, אף על פי כן מחייב אני אתכם לבלתי עשות כמעשיהם:

וליצר שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחלה דברו הטוב ואמר, **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם**, כי הן אמת במין אנושי זולת ישראל ישנו בטבעה זו, כי לא ימלא בכחו למנוע עולם חשקו ממנו, מה שאין כן אדם בני ישראל, לאל היותי ה' **אלהיכם**, והיא השגה אלהות, בכח האלהי יונח כח הטבעי גשמי, כי הצורה תשלוט בחומר כשיסכים איש ישראל להתדבק בה' אלהיו ישלבו בטבעו:

והוא כמאמרם ז"ל שאמרו (בר"ר לד י) הדקיקים לבס מסור בידם והרשעים הם מסורים ביד לבס. הכוונה בזה כי החפץ והחשק ישנו בלב האדם, והרצון הוא במוחו, והם שני מדריגות שנתן האדון בבני אדם. וכשתזדמן לאדם דבר ערוה, הלב חומדה ואין גמר בחימוד זה, ויכול הרצון התלוי במוח למנוע החפץ, ולא יעשנו הגם שיחמוד, הלא תמצא בבני אדם שמקבלים תענית, הגם שהחפץ יתגבר בהם לאכול יבא הרצון וימנענו, וכן על זה הדרך. ולדקיקים תמיד מתנהגים כסדר זה, ולבס מסור בידם, שהגם שיתאוו תאוה בלבס יבחר השכל שהיא הנשמה, ואם ישנו בזהרה מה' או מכללי התיעוב, ישלול הרצון בו וימנע החפץ הגם שישנו. אבל הרשעים הם מסורים ביד לבס, לכל אשר יבא החפץ בלב לא ימנעו הרצון, ואולי כי אין להם נשמה או שכבר פגמוה ונכנעת היא לפני הרוח שבלב. ולכן אמר ה' **בי אני ה' אלהיכם** פירוש להיות שביחינת הנשמה בה ה' משרה אור שכניחו באדם בסוד (תהלים עח ט) **אֶהְיֶה שֶׁנֶּן בְּאֶדְם**, ומלד זה יש כח באדם לנלח החפץ לפני הרצון:

והוא מה שנתכוון לומר דוד המלך עליו השלום במה שאמר (שם מ ט) **לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי חַפְצִי וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מַעֲי**, הכוונה היא שמרוב דביקתו באדון האלוהים יתברך שמו לעד, עד שגם הלב נתהפך לעשות כמעשה הנשמה, שכל החפץ בו והתאוה לעשות רצונו יתברך, שאינו מהכת החפצים דברים המרוחקים מהקדושה ולריכים למנועם בשליטת הרצון, אלא שמעצמו חפץ ברצונו יתברך לשגור דברים אשר הלב חפץ וחושק בהם. והוא מה שדקדק לומר **חפצתי** כי אפס חפץ המרגשת, וזה אמר במקום אחר (שם קט כג) **וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי**. ואומרו **ותורתך בתוך מעי** פירוש, לרוב חשק עבודת הקודש, עד שמרגיש בלומדו תורת ה' כאלו אוכל וממלא בני מעיו ממזון טבעי:

עוד, אולי שנתכוון להודיע הקדמה אחת שמעתייה משם הרב הקדוש מהר"י לוריא זוק"ל (שער הגלגולים יט), והוא, כי לפעמים יתהפך האדם וישתנה מטוב לרע בטבעו ומזוג, ולא ידע מאיזה סיבה, והוא עצמו יתמה איך נהפך דעתו, ואמר כי זה יסובב לאל שפעמים יאכל אדם מאכל שיס בן חלק מחלקי הרע, או יש בו נפש רעה מהגלגולים לסיבת תחלואיהם, וכאשר תכנס הנפש הרעה או נלוץ הרע בקרב, תטוה מטוב לרע ותגבר בו בחינת הרע. מעתה השומר עצמו ממאכלות הרעות יתגבר החפץ בו **בדברים הנוגעים לנפש**. והוא אומרו לעשות רצונך אלהי חפצתי, וזה היה לי להיות תורתך בתוך מעי:

ולחשבוילך במשמעות אומרו **ותורתך בתוך מעי**, דע כי כל האומח בין בדברים הכרחיים לחיות הנפש, בין בדברים הסגוליים בעולם, בין בדברים שהם תענוגי אדם, שורש הכל והיוויו הוא מהתורה אשר היא אס הכל, וכסם שבתורה פשט רמז דרש סוד כן מאכלים של עולם הזה, ועיין בפירוש שיר השירים (ראשון לליון פסוק הביאני אל בית היין) שחידשתי, וכסם שבעשבים יש דברים סגוליים וטבעיים כן יש בתורה מלות סגוליות וכו', והקדמה זו גדולה ויקרת הערך. וכתבתי ראשי פרקים להבינך אומרו **ותורתך בתוך מעי**, כי כל האוכל אשר יאכל יסוד חיותו שבה נתהוה וגדל הוא מיניקת הקדושה שהיא התורה, ומעת פגם אדם הראשון ונתערב טוב ורע בכל אוכל תמצא חלק מהרע, ולזה כוה ה' על ערלת האילנות, ולזה גדל עם החטה מוז ותבן וסובין הגזרקים, והדלילו ה' מכמה דברים אשר שלט בהם חלק הרע לבל שקץ נפש הנבחרת, ולזה כשאדם אוכל **דבר המותר באילו נהנה מאור העליון ממאורי אור תורה**, אלא שנגשם לאל הכללית יסודי ארץ שצריכים מזון כפי הכנתם והרכבתם. וזה אמר **ותורתך בתוך מעי**, בזה גבר חפצו ותשוקתו לעשות רצונו יתברך, כי אין רע בקרב המסיר חפץ הערב לנפש:

בחזור לענין שבאנו עליו, כי בחינת החושב בדבר ערוה, תגביר החפץ ותשליטנו ברצון, ולא יושג הנאחון החפץ, אלא דוקא באמצעות הרחקת הדבר מדעתו ומחשבתו, לבל ראות הכיעור, ולא יחשוב בו. אבל אם עיניו יביטו בדבר, הגה הוא מסתכן, וכמעשה דוד המלך עליו השלום (שמואל ב' יא ב) כשנסבב הדבר וראה מה שראה, נתעורר לבו שהיה חלל ועשה מעשיו, ואפילו תחלת המחשבה בדבר זה, תגרום תגבורת והולדת טבעיות החפץ

ותגבורתו. ולזה נתחכם חכם החכמים שלמה המלך עליו השלום ואמר (משלי א י) בְּנִי אִם יִפְתָּךְ חֲטָאִים, פִּירוּשׁ בְּחִינַת הַחֲטָא אֶל הַבָּא, פִּירוּשׁ לֹא תִכְנַס עִם פְּתוּיִךְ בְּטוֹעַן וְנִטְעַן, כִּי אֲרִיכוֹת הַרְגֵּשֶׁת הַחוּשׁ אֲפִילוֹ בְּבִחִינַת הַשּׁוֹלֵל, תַּפְעִיל הַגְּבֵרַת הַחֲפֵץ וְתַהֲפֵךְ הַרְצוֹן אֲלֵיהָ. וּמֵאוֹת ה' בָּרָה בָּאָה עַל הַדָּבָר בְּבִחִינַת דִּיבּוּר

ואמירה, דיבור לומר גזירת מלך היא דבר מלך שלטון, אמירה לשון מענה כך ולשון רוממות, לזכר שהם יאמרו במדריגה זו לאמר עליהם אני ה' אלהיכם, ליחד שמו יתברך עליהם. גם מעלה גדולה היא לשומר בריתו, והיא ההדרכה שאין למעלה ממנה, לזה אמר ואמרת:

את משפטי תעשוי ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יי אלהיכם: (יה, ז)

אין לאדם לפרוש לגמרי מד"א

מצוות ה' מאירה בקרוב ולרחוק

את משפטי תעשוי וגו'. קשה, אחר שאין מדבר אלא בפריאות העריות, מה חוקים והמשפטים אשר אזהר ה' אלהינו אותנו. גם מה היא כוונתו באומרו ללכת בהם. גם צריך לדעת למה חזר פעם שני לומר אני ה' אלהיכם:

ונראה לפרש לפי מה שכתבתי בסמוך, שהמחשבה צעריות תגדיל החפץ ותמעט מניעת הרצון, חש הכתוב שיאמר האדם להתרחק מכל וכל מפרט זה, ויבטל מלות פריה ורביה ומלות היבום וכדומה. ויהיה פרוש ממין זה לחלוטין, שאמרו רבותינו ז"ל (סוכה נב): 'אבר קטן יש באדם משציעו רעב מרעיבו שבע'. לזה אזהר ה' ואמר את משפטי תעשוי, שהם ממין עצמו שאסרתי לך, אני מחייבך לעשות, ואף על פי כן את חקתי תשמרו שהם העריות שאסר:

הפרוש בקדושה יכול לקיים כל המצוות

או יאמר, כי באמצעות שמירת העריות, ימלאו הכנה בנפשותם לקיים מלות עשה כאומרו משפטי תעשוי, ושמירת כל הלאוין כאומרו חקתי תשמרו. מה שאין כן אם יתעני מעשיו בדרך ההוא, תחלה נפשו בתחלואי הטומאה, ולא יקיים אחת מהנה, כי טומאת חטא זה משרה טומאה על כל איברי האדם וכוונותיו, וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן, כי בכל אבר טומאתו זו, וכן מלות עשה, והגם שיעשה לפעמים איזו מלה אינה מורה, כי לא יתראה בה הצורך יתברך שמו, על דרך אומרו (תהלים נ טז) וְלִכְרַע אֱמֶר יִלְהִים מֶה לָּךְ לְסִפֵּר חֲקֵי וגו', כי אין חפץ לה' בהם אלא במלוא הנעשית בקדושה:

ואומרו ללכת בהם יכוין לומר ללכתו כמין חומר, כי כאשר יהיה האדם טהור וקדוש מהתעוּב, יוליד בטבעו לקיים המלות תמיד, על דרך אומרו (שם קט טז) תִּשְׁבְּתִי דְרָכֵי וְאֶשְׁכְּבֶה רְגְלֵי אֶל עֲלֻתֶיךָ, ודרשו ז"ל (ויק"ד לה א) שְׂרָגְלֵי שָׁל דּוּד מֵעֲרָמָם הֵיוּ הוֹלְכוֹת לְבִית הַמִּדְרָשׁ, לֹא הִהָרְגַל וְהַחֲפֵץ הַנִּבְחָר. לזה אמר ללכת בהם פִּירוּשׁ שֶׁמֵּעֲמָנוּ יֵלֵךְ בָּהֶם בְּטֹעַן, כַּעֲשֵׂה דְבָרִים שֶׁהֻבְעוּ עוֹשֶׂה, לֹא שֶׁעִיקְרוֹ וּגּוּפוֹ הֵכֵל עוֹמֵד בְּמִקוֹם טָהוֹר:

א"א להשיג אהבה בלא שתקדים יראה

את משפטי תעשוי ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יי אלהיכם: ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני יי: (יה, ז-ה)

יעבור ולא יתרג. ואמרו עוד (שם) כי על שלש עבירות חייב אדם ליתרג ולא יעבור, והם עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים. מעתה אמר פסוק ראשון סמוך למלות עריות, ולא התנה הכתוב

ושמרתם וגו'. צריך לדעת למה כפל לומר דברים עצמים שאמר בסמוך. ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין עז). שאמרו יחי צְהָרִים וְלֹא שִׁימוֹת בָּהֶם, שֶׁאִם אֲנוֹסָרוּ לַעֲבוֹר עַל אַחַת מִמִּלּוֹת ה'

פניני וחידושי אור החיים הק'

אין להתהדר לפני המלך

בְּיָדֵי קִדְשׁ הָם (טז, ד). או ירמוז טעם (משלי כה ו) 'אל תתהדר לפני מלך', אדונינו ברוך הוא קדוש ונורא שמו. והוא אומרו **בְּיָדֵי קִדְשׁ הָם**, פירוש שבהם ראוי להשתמש בקודש קדשים אשר חונה שם האלהים:

דברי ה' לא נשתנה ע"י משה אפי' כחוט השערה

וַיַּעַשׂ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: (טז, לד). **הָא** למדת שהדברים הנאמרים מפי משה, לא נולד בהם השתנות אפילו בחלק ממששים מחוט השערה. וזה בנין אב לתורתנו הקדושה, שכולה היא מוצא פי ה', יחיה האדם (ע"פ דברים ח ג) חיי עולם בהגיגו בנועם עליון:

הכרת הרע משיבית הנשאר

וַיִּכְרְתִי אֶתְּךָ מִקֶּרֶב עַמִּי: (יז, י). **בתורת** כהנים דרשו 'ועמה בשלם', ע"כ. ואין ידוע הכוונה בזה, ממה נפשך אם חייבים מדין ערב, למה יהיו פטורים כאן, ואם אינו מדבר במי שחייב מדין ערב - כגון שלא ידעו או נאנסו, אין צריך לומר. ונראה כי יכוון לומר כי כריתת הענף הרע מהאילן משיביתו כידוע, ולזה אמר **מִקֶּרֶב עַמִּי**, פירוש כדי שלא יזיק ענף הרע לנצר מטעיו יתברך, יכריתוהו, וישאר עמה בשלם:

ישראל היו פרושים מעריות קודם שנצטוו

וַיִּשְׁמְרֵתֶם אִתְּכֶם אֶת חֻקֵּי יְיָ וְגו' (יח, טו). **ובתורת** כהנים אמרו ז"ל, **'ושמרתם אתם** אתם נאים שומרים אותם שאתם פתחתם אותם, וכן הוא (שה"ש ד יב) אומר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום' ע"כ. פירוש כאן קרב ה' אזהרת העריות אל טבע הרגיל, ואמר להם כי מצוה זו של שמירת העריות אינו דבר חדש וזר בערך ישראל, שהרי הם מצד עצמם קודם שנצטוו היו פרושים מן העריות, דכתיב גן נעול אחותי כלה. והוא מה שרמז באומרו **אתם**, פירוש מה שאתם שמרתם כבר מועצמיכם:

בכל דרגה של תיעוב מפריד בין ישראל לשכינה

וְלֹא תִטְמְאוּ בָּהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: (יח, טז). ואומרו **אני ה' אלהיכם**, נתכוון לומר, כי בהטמאם אפילו בשוגג הם נגרעים מערך זה - שיתייחד שמו יתברך עליהם, כי התיעוב בכל מציאות שיהיה יפעיל פירוד בין ישראל ובין השכינה, שאין שכינה שורה אלא על המושלל מהכיעור ההוא, וקדוש יאמר לו **כל הכתוב לחיים**:

'אשר יעשה וגו' וחי בהם', ואמר פסוק שני לכוות על שאר המלוות ואמר וחי בהם, לדייק ולומר שצמחויות שנאמרו בפסוק שלפניו שלא אמר 'וחי בהם' יהרג ואל יעבור:

עוֹד נראה בהעיר עוד, למה שינה הכתוב בשני כתובים, בראשון אמר **אני ה' אלהיכם**, ובפסוק שני אמר **אני ה' אלהיכם** שני צנים דברה תורה, אחד העושה מיראה ואחד העושה מאהבה, וכבר נתבאר הדברים במקומות אחרים (סוטה לא). כי העושה מיראה שכתב לאלף דור, והעושה מאהבה שכתב כפול לאלפים. והנה מן הנמנע שישגי המשיג בחינת האהבה עד שתקדים לו בחינת היראה כסוד (ההלים קיח כ) **זֶה הַשָּׁעַר לָהּ**, ואשר על כן אמר הכתוב, כנגד בחינת היראה **את משפטי וגו' אני ה' אלהיכם**, דקדק להזכיר בחינת הדין שהוא רמוז בשם אלהים להעריך במי הכתוב מדבר, ואחר כך כוה לגדר שני לעשות מאהבה, ולזה אמר **אני ה' אלהיכם** ולא הזכיר שם אלהות, לומר שתהיה השמירה ללד אהבת הטוב והחפץ והרצון, פעל זו לעשות מאמר חוננו החביב מאהבתו אותם, הגם שלא היה עונש לעובר:

ואמר **וחי בהם**, פירוש כי אדם שעושה מאהבה יאנו גם בטוב עולם הזה, יתר על הגמול הקדוע לו בעולם הנצחי. ואולי כי לזה רמז באומרו **וחי בתוספת וא"ו**, להעריך שזה נוסף על שכר אחר שהוא שכר הנעלם, מה שאין כן גדר הראשון שעושה מיראה שאין לו אלא לעולם העליון, כאומרו **ללכת בהם** לעולם העליון, אבל גדר זה **וחי בהם**, פירוש לא לעתיד לבד, שאם כן היה לו לומר ויחיה, אלא מעת טעמו טעם המצות דעך זה **וחי בהם**:

ולדרך זה יתבאר גם כן מה שאמר בפרשת והיה אם שמוע (דברים יא יד) שאמר **וְנִתְּתִי מִטָּר אֶרְכָּכֶם וגו'**, פירוש ללד ששם נאמר (פס' יג) **לְאֹהֲבָה אֶת יְיָ וגו'**, לזה הודיע כי מזהו זו יש לה שכר גם בעולם הזה, וראוי הוא ליהנות בשתי עולמות. והגם שאמר ז"ל (קדושין לט:): **'שכר מצות בהאי עלמא ליכא'**, זה יאנו בהטבה זו, ורמז עולם העליון במה שאמר ונתתי בתוספת וא"ו, בתחילה יעוד השכר לומר אין זה אלא תוספת על הנעלם המושכל הנצחי:

כל מצוה אפי' הקטנה, נצרכה לתיקוני הנפש

אֵל תִּטְמְאוּ בְּכָל אֱלֹהִים בִּי בְּכָל אֱלֹהִים נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִי מוֹשִׁילָה מִפְּנֵיכֶם: וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקָד עוֹנֶה עָלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁמְרֵתֶם אִתְּכֶם אֶת חֻקֵּי יְיָ וְגו' **מִשְׁפָּטִי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֹהִים הָאֲזָרָח וְהַגֵּר הַגֵּר לְפָנֵיכֶם וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ:** (יח, כז-כז)

אל תטמאו בכל אלה. אמרו ז"ל (תו"כ) בין ככולן בין במקתן, ע"כ. פירוש אפילו במקתן, וכאילו אמר אל תטמאו באחת מכל אלה. ולריך לדעת למה דיבר הכתוב בסדר זה, שהיה לו לומר אל תטמאו באחת מכל אלה, כדי שלא יהיה מקום לטעות. עוד קשה מה שגמר אומר **בי בכל אלה נטמאו הגוים**, והגוים אין לנו מקום לומר שלא נטמאו אלא באחת, שהשטוף בזמה ידו בכל. גם משמעות **בכל אלה נטמאו**, יגיד שכולן נטמאו, ומעתה מהטעם נשמע אל הדבר אשר יראה עליו,

בתוככם: בי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר

שהכונה היא אל תטמאו ככולן: **ונראה** לפרש בהשכיל על דבר אמת, למה לא גילה ה' בתורה הדרכות המצות וסגולתם, ואדרבה בא שלמה המלך עליו השלום ואמר (משלי ה ו) **אֶרְכָּח חַיִּים פֶּן תִּפְלֹס**, וענו אחריו רבותינו ז"ל (אבות פ"ב מ"א) שאין לנו לומר מזהו זו גדולה וזו קטנה שאין אתה יודע ומתן שכן של מצות וכו', והוכיחו ממה שקבע ה' שכר שזה לגדולה שגדולות עם קטנה שבקטנות (דב"ר ו ב, יד) פאה פ"א (ה"א), ועל כולן אני דן, שהסדר נותנת שיש מצות ודאי גדולות ביותר, ולמה סתם ה' הדבר:

ונראה כי ללד שיש צורך במאות הקטנות כבגדולות, שכל מלוא ומלוא סגולתה בפני עצמה, ומה בכך אם שכרה מעט, כיון ששכרה הוי דבר שאינו נמנע כשכר הגדולה, וכל המלות לריכין

לחיקוני הנפש, לזה לזה ה' קטן וגדול בהדרגה אחת, כדי שיעשו ישראל כולם כאחד, והוא מאמר שלמה (קהלת ט י) **כל אֲשֶׁר תִּמְנָא יִדָּה לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה:**

רק עבירה אחת יש לו עונש הקאת הארץ ולא גילה הכתוב איזהו

עוד נראה טעם אחר, כי ללד שיש מלות שסגולתם להאריך ימים בעולם הזה, ויש שסגולתם עושר, ויש שסגולתם בנים, וכן על זה הדרך, וחש ה' כשיתגלה הדבר, כל אחד ילך וישתדל במה שחפץ ובמה שרצו, ולא ישתדלו בשאר מלות כמאמר, לזה סתם הדברים, ובזה ישתדל האדם בכולן, כדי שתבוא לידו גם מלוא סגולתה דבר הרצוי לו. ובזה יש טעם למה שאנו רואים כמה בני אדם רעים לשמים ולבריות ובתיהם שלום מפחד מלאים כל טוב, כי אפשר שכל לידם מלוא סגולתה האלחית עולם הזה, ואין העבירות שעושים מונעים סגולת המלוא והאלחית. וכל זה בבחינת מלות עשה:

ובמצות לא תעשה יהיה הדבר כן, יש עבירות שפורענותם לעולם הבא, ויש שפורענותם יסורין באריות הזמן, ויש שפורענותם ברחמנות, ויש בכל כך חכמות, והלא תמנע כמה רשעים שעברו על הכריתות ולא נכרתו הגם שעמדו בתוקף הרשע עד שעברו זמן הכריתה, אלא ודאי שיש שמשתלם עליה בעולם הזה ויש שמשתלם עליה לעולם הבא. ודבר ידוע הוא שיותר יפעיל הפחד בלב בני אדם מוסר המשתלם בעולם הזה להיותו נגלה, מעונש הנסתר:

ובבר קדם לנו, כי ה' ברוך הוא יקפיד אפילו על צרואיו הקרובים אליו לבל ידברו דבר שאינו על קו האדק, ואפילו דברים שנראים כשקר, ואם ולמד מאמר רבי עקיבא לחבריו (חגיגה יד): **'כשתגיעו ללדני שיש טהור אל תאמרו מים מים',** ומכאן נקיש לפסוק **בְּחַר לָשׂוֹן לְדִיק** (ע"פ משלי י כ), הוא ה' אלהינו מקור האמת, כי יקפיד לבל יכתוב בתורה אלא דברים המובהקים במדת אמת:

ובזה נבא אל הביאור, והוא כי ללד שעונש זה של הקאת הארץ יושביה, אינו אלא על פרט אחד מהתועבות האמורים בפרשה כאשר אבאר בסמוך, אבל שאר התועבות יש להם עונש

אחר, כאשר שפט אל חי תמים דעים כפי בחינת התיעוב. ולזה כשצא לאות את עמו, ראה להודיעם כי יש בתועבות אשר הזהירים עליהם תיעוב אחד אשר יסובב שתקיא אותם הארץ, ולא ראה ה' לגלותו כדי שלפחדו ישמרו עצמם מכולם יחד, כמו שכתבתי שיותר ירעיד עונש הנגלה מעונש הנסתר:

וזה שיעור הדברים, **אל תטמאו בכל אלה** פירוש באחד מכל אלה, **כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם, ותטמא הארץ ואפקוד עונה** פירוש אחד הוא הגורם, ואותו פקדתי על העיר ותקיא את יושביה, הא למדת שעל עון אחד קאה הארץ אותם, אם כן תתחייב לומר כי מאמר **אל תטמאו בכל אלה** הוא באחת מכל אלה, כיון שעל אחד היה העונש ואין אתה יודע מי הוא:

ואמר עוד ושמרתם וגו' ולא תעשו מכל התועבות וגו' בי את כל וגו' עשו, נתכוון הכתוב בזה להודיעם, שכל התועבות עשו אנשי הארץ, ואין אחת בכל התועבות שלא עשו אותם, והמכוון בזה כדי שיכנסו כולן בגדר המיוחס, כי כל שלא עשו אותה אנשי הארץ אין זה פחד ההקאה מן הארץ, לזה הוצרך לומר **בי כל וגו'.** ודבר זה דומה לכלי מים שהקיא בו נחש, כל הכלים שיכנסו בגדר ספק כלי זה, אדם נרעד מגשת אליו, וכמו כן הדבר הזה:

והגם שהעון הגורם הקאה הוא אחד, ותועבות אשר יאוו רבים הם, דבר זה דין קבוע יש לו שאדם הוא פושט עצמו להתעבי, ודין לוקח יש לו ולא דין פורש, וכמו שהארכתי בזה בחיבורי על יורה דעה (פרי תואר סי' קי), וכיון שכן כל הקבוע כמחאה ומחאה. ואחר שהפחידם בעונש נגלה, חזר ואמר **בי כל אשר יעשה וגו',** פירוש שגם על כל שאר התועבות יש עונש חמור להכרת הנפש, אלא שאחת מהם גורמת עונש הנגלה:

פעולת האדם עצמו - משלים לו כמעשהו

ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה ותקא הארץ את יושביה: (יח, כה)

באמצעות פעולת היסורין, כי הוא מתמעט והולך, וכשכלה כח פועל הרע הוא נאבד. וספט ה' דבר זה בלדק, כדי שישתלם כל אחד כפי מעשיו בכיוון מופלא, כי כפי כח הנעשה במעשה הרע יהיה בנכרא. והוא מאמר הכתוב כאן באומרו **ואפקד עונה,** פירוש לשון מינוי, שממנה העון עצמו על עושהו. ואומרו לשון יחיד כבר פירשתי למעלה. עוד נראה לומר כפי דרכנו, שאפשר שאין הקטיגוריס משתלמים יחד אלא בזה אחר זה, לזה אמר לשון יחיד, וזה דרך דרש:

ותטמא הארץ וגו'. הכוונה הוא על דרך מה שאמרו ז"ל (זוהר ח"ג פג): **כי במעשה ישראל יתהוה הרוחניות אם לטוב אם לרע,** והוא אומרים (אבות פ"ד מ"א) **'העושה מלוא אחת וכו' והעובר עבירה אחת וקונה לו קטיגור אחד'.** וזהו שרמז כאן באומרו **ואפקד עונה עליה,** על דרך אומרו (ירמיה' ז יט) **תִּסְפְּדָה עֲתִידָה,** כי מפעולת הרע יתהוה הקטיגור אשר ישלם לאיש כמעשהו, ואמרו ז"ל (זוהר סג) **כי תשלוס הדין הוא כל מלאך מחבל שנברא מכל עבירה, בא ומשתלם מעושהו, עד שכלה**

פרשת קדושים

מחודש

פניני וחידושי אור החיים הק'

יזהר שלא יהיה פניו פני רשע שאסור להסתכל עליו

וְאַלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם וְגו' (וי, ז). **ובדרך** רמז 'כוין' על דרך אומרים ז"ל (מגילה כח). בפסוק (מ"ג ג יד) 'לולי פני יהושפט' וגו', מכלל שאסור להסתכל בפני אדם רשע, והוא אומרו כאן **ואלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם**, פירוש לא תעשו עצמכם אלהי מסכה שאסור להסתכל בכס:

לצייר צורת האב הוא שמירה מעבירה

אִישׁ אָמֹן וְאָבִיו תִּירָא וְגו' (וי, ג). **טעם** סמיכות מצוה זו למצוות קדושים. ... ושמעתי משם אנשי אמת (קב היסר פ"ב) כי דיוקן האב תגביר כח הקדושה בבן, ותמנעהו מבוא אל התיעוב. והוא אומרו סמוך למצוות העריות **אביו ואמו תיראו**. ולזה מי שתקפו יצרו יצייר בין עיניו יולדיו, ויהיה לו למשיב נפש:

הנוהר מע"ז אז ה' הוא אלקיו

וְאַלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי וְיִי אֱלֹהֵיכֶם: (וי, ז). **עוד** יכוין באומרו **אני ה' אלהיכם**, כי במה שישמור עצמו מאיסור זה של עבודה זרה, בזה **ה' אלהיו**, על דרך אומרים (חולין ה') 'כל הכופר בעבודה זרה כמודה בכל התורה כולה':

בני ישראל, ובסמוך יתבאר באופן אחר:

דִּבֶּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ בִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְיִי אֱלֹהֵיכֶם: (ויקרא יט, כ)

כל יהודי שמקיים מצוה זו נקרא קדוש

קדושים תהיו. כריך לדעת מה הוא המכוון של מצוה זו. ונראה שזו הכתוב לתת עשה על העריות, שצויה עליהם צפרה הקודמת בלחץ, הוסיף עשה עליהם לעבור עליהם גם בעשה:

עוד יראה על דרך אומרים ז"ל (קדושין לט:): 'ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה'. והוא מאמר הכתוב **קדושים תהיו** במלות עשה, בזה עבירה לידו שיתרחק מעשותם, ובזה קיים מצוה עשה שנלכו במאמר **קדושים תהיו**. והוא זכרון מצוה זו בלשון זה של **קדושים**, לומר שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל (ויק"ר כד ג יד) 'יבמות פ"ב ה"ד' גם כן. ולטעם זה דקדק לומר **אל כל עדת בני ישראל**, לומר כי מצוה זו שצויה **קדושים תהיו** היא מצוה שישנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקיימו מצוה זו קדוש יאמר לו (ע"פ ישעי' ד ג), ואין הדרכה בישראל שיהיה נמנעת מהשגה זו:

גם בזה יתקבץ טעם כפל **דבר ואמרת**, כי יש כאן ליצור קשה בערך העובר שיוסיף עונש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקיימו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני ישראל הוא שישנה בצחינה זו, מה שאין כן לאומות העולם, לו יהיה שיפירוש אדם עצמו מבחינות העריות האסורות לו או אפילו שאינם אסורות, אף על פי כן מושלל הוא מבחינת הקדושה, ולזה אמר **אל וגו'**

השכר והעונש - למתקדים ולשאינם מתקדים

בי קדוש אני וגו'. כריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליצור כפיו להדמות לקונו, והלא הרבה הדרכות ישנם באלהי ישראל ואינם מושגים בישראל. ואם כוננו לומר טעם הליוי שהוא חפץ בדבר, ללך אלהינו קדוש חפץ שגם עובדיו יהיו כמו כן, ולא טעם המתחייב, ועד עתה אין אני יודע למה יתחייב הכתוב לתת טעם:

ורבותינו ז"ל נראה שמקושיא זה הרגישו, ודרשו בתורת כהנים וזה לשונם: 'אם אתם מקדשים עצמיכם מעלה אני עליכם כאילו קדשתם אותי', ע"כ. וכפי זה תהיה כוונת **בי קדוש וגו'**, הודעת תועלת הנמשך והודעת הפכו, כמו שסיים שם התנא 'ואם אין אתם מקדשים עצמכם מעלה אני עליכם כאילו לא קדשתם אותי', ע"כ. ואולי כי גם לזה כוון בכפל **דבר ואמרת**, לקושי ודבר לשון קושי הנמשך אם לא יקדשו עצמם, ולכרוממות וואמרת לשון האמירד הנסבב אם יקדשו עצמם:

ע"י שמירת המחשבה יהיה נזהר במעשה

עוד נראה לפרש הכתוב על זה הדרך, כי ללך שצוה ה' על צחינת תאוה הקבועה בטבע אנושי, והוא תאוה השולטת על הרצון, וכבר כתבתי צפרה הקודמת בפסוק (יה צ) 'כמעשה ארץ מלכים' וגו', כי צחינה זו אין יכולת בלחץ לשלוט עליה חלל בגדר הריחוק בצחינת החושב. ומעתה ללך שצוה ה' במקומו לקיים המין ולהדבק בללע נכון לאיש, יש מוצא רע מצחינה זו להתגבר בו צחינת חשק המתגבר ונואח הרצון בהפכו, ואין אדם שולט בעצמו להשמר מן העריות שצוה ה' עליהם. ואם כן ממה נפשך, ואם יעשה מצוה קדש גָּבַר בְּעֶלְמָה (ע"פ משלי ז יט) לקיים מינו, הנה הוא מושלל משמירת העריות, ואם ימנע עצמו ממין זה כל עיקר, הנה הוא מבטל מצוה פריה ורביה ומצוה יבוס. אשר על כן צא מאמר ה' כאן וזהו צנעימות אמרי קדוש **קדושים תהיו**, פירוש שיקדשו עצמם במעשים אשר צוה עליהם המצוה לעשותם, פירוש שלא יעשה הדבר לתאוה הגסם ולהשלים החפץ השואלו עשות דבר, אלא יעשה הדבר בקדושה ובטהרה, כמו שמתעטף בציצית ומכניס תפילין בזרועו, וימאס בדעתו חפץ הבא מעצמו, והוא מאמרם ז"ל (מדרים כ) 'יהיה דומה כמו שכפאו שד', ולאיש כזה קדוש יאמר לו (ישעי' ד ג):

בחנית הרע, והוא ההדרוקן המכסה פני איש רע (עיי' שבת לג.), ואז יבא לידי קרי בלילה:

מצות הקדושה אין לה הפסק

עוד יראה על זה הדרך, **קדושים תהיו לשון עתיד**, פירוש אין הפסק למצוה זו, כי כל שער מהקדושה אשר יכנס, עדיין ישנו בגדר הכנסה שער אחר למעלה ממנו, כי אין שיעור להדרגות הקדושה המזומנת לכל הרואה ליטול את השם. ולא ולמד ממדרגות הנביאים זו למעלה מזו, ומשה עולה על גביהו, ואולי שיכול להיות הדרגה גדולה ממשה, והוא מדרגות מלכנו משיחנו המעוטור בעטרי עטרות (תנחומא וארא ח, זוהר ח"א ד:), כמוכן מפסוק (ישעי' יא ב) וְנָחָה עָלֵינוּ רוּחַ יְיָ וגו'. ולדברי רבותינו ז"ל (זוהר רע"מ ח"ב קכ.) כי משה שהיה הוא הגואל העתיד, וכמו שהארכנו בפירושן של דברים במקומן (בראשית מט יא), אם כן אין שיעור וגבול להדרגות הקדושה. לזה אמר **תהיו**, כי מצוה זו אין לה הפסק, ותמיד ישנה בגדר מצוה זו להיות קדושים. ונתן טעם לדבריו **בי קדוש אני ה' אלהיכם**, שאין שיעור אל קדושתו יתברך, וחפץ ה' בצניו ידיו להדמות לקונם בהפלטת הקדושה, ומעתה דון בדעתך ההדרגות אשר תבא בהם:

יבין עצמו להיות אכסניא לשכינה

עוד יראה בנתינת הטעם **בי קדוש וגו'**, פירוש ולפי ערך גדולת קדושתו יתברך כריכין להתקדש, כי לכל שאנו מכינים עצמינו להשראת שכינה על ראשינו, כריכין לשער גדול קדושתו יתברך כדי לעשות המוכן לדבר, כי אינו דומה המאכסן בביתו הדיוט, למאכסן שר וגדול וקל וחומר מלך, וקל וחומר בנו של קל וחומר מלך המלכים, וקל וחומר וכו' מלך העולם אשר לו המלוכה, שכל מה שיעשה עדיין ישנו בקום עשה, כי אין שיעור די להכריך עשות. ולזה אמר **בי קדוש אני ה' אלהיכם**, פירוש ולערך קדושתו אני מצוה שחכינו עצמכם בכל יכולת המושג:

ותמצא שאמרו ז"ל (שבת קיב:) 'אם הראשונים כמלאכים ואנו בני אנשים' וכו' ואם הראשונים אנשים ואנו כחמורים' וכו', הראת לדעת כמה כריך אדם עשות בהתקדשותו. ולא ולמד כמה היו משתדלים בעבודת ה' הראשונים, ממעשה רבי אלעזר בן עזריה (שם נד:) שיצתה פרת שנתנו ברצועה שבין קרניה שלא בראון חכמים, הגם כי כפי דעתו היה מותר, ואמרו בירושלמי (שבת פ"ה ה"ד) שהושחרו שיניו בתעניות על הדבר ההוא. ולזה כיון באומרו **דבר** לשון קושי, לכל הפלגת הציווי. ולכל בחינת המושג, אמר **ואמרת**. ואמר **אל כל עדת בני ישראל**, לכל יאמר אדם שאין מצוה זו הגדולה לכל איש ישראל, ולא דבר הכתוב אלא ליחיד סגולה, לזה אמר **אל כל עדת וגו'**, שכולם ישנם בגדר מצוה זו, והוא מאמרם ז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ב) 'יכול אדם לעשות עצמו כמשה רבינו':

ולצד שיאמר אדם, איך נכחיש המורגש שהחפץ יכירנו ויטעם טעם הדבר, ואין כח בבחינת החושב למנוע ההרגש בזה, כי ההרגש גדולה ומעוררת כל החושים והרגשות, וכוננת המחשבה לכל עמדה בטעימת הדבר, ואם כן חזרנו לחששא הראשונה. לזה אמר **בי קדוש אני ה' אלהיכם**, פירוש על דרך אומרים ז"ל (תיקון"ג ע, קלא:.) כי כל העושה מצוה אחת שמו יתברך הוי"ה שורה על אבר שבו עשה המצוה, כי תיבת המצוה בו רמוז שם, מ"ל באת"ב ב"ש י"ה, ואותיות ו"ה הרי הוי"ה, וכבר כתבתי במקומות אחרים (לעיל יח ד) טעם שחלי השם באת"ב ב"ש וחלי נגלה. ואם כן בעשות האדם הדבר לשם מצוה, הגה שם הוי"ה שורה עליו שהוא קדוש, וזוהו אין דבר רע משתלשל מהמעשה. והוא אומרו **בי קדוש אני ה' אלהיכם**, דקדק לומר **אלהיכם**, לרמוז אל דביות ה' במתקדש לעשות המעשה לשם מצוה, על דרך אומרו (דברים ז ד) וְאִתְּם הַדְּבָרִים בֵּי יְהוָה וְכִי יִשְׁרָאֵל. ולזה אמר **אל כל עדת בני ישראל**, לומר שכל איש ישראל ישנו בגדר מצוה זו. גם כפל **ואמרת** ולשון האמידן, לרמוז מעלה זו:

בני דבוקים בקב"ה

עוד יראה באומרו **בי קדוש אני וגו'**, פירוש לכל שיס מאמרו יתברך בתורה שעם בני ישראל הם דבוקים בהקדוש ברוך הוא, לכתוב (שם) וְאִתְּם הַדְּבָרִים וגו', ועל ידי עבדיו הנביאים כתוב לאמר (יחזק' יג יא) בְּאֶשֶׁר יִדְבֹק הָאִזְוֹר אֶל מְתֵנִי אִישׁ בְּן הַדְּבָרִים יֵלֵךְ אֶת כָּל צֵית יִשְׂרָאֵל, מעתה בא הקדוש ברוך הוא בטענה הנשמעת ואמר **קדושים תהיו**, והטעם **בי קדוש אני**, ואם תאמר ומה לתבן את הבר, לזה אמר ה' **אלהיכם**, כאן רמז השראת שכינה בדבקות לה', כאמור בפסוק וְאִתְּם הַדְּבָרִים בֵּי יְהוָה:

הדרך לקדושה ע"י שמירת המחשבה

עוד יראה, שלא יאמר אדם שלא אסר הכתוב אלא מעשה העריות, אבל לא בחינת החושב והסתכלות ושאר דקדוקי התיעוב אשר רבו, וכבר רמזו מהם רבותינו ז"ל (ברכות סא.) כגון המראה מעות מידו ליד אשה וכו', כמו שדרשו בפסוק (משלי יא כא) יָד לֹדֵד וְלֹא יִנְקֶה רָעוּ וגו', וכאן נראה ה' על הדברים ההמה וכיוצא בהם, שצריך להרחיק עצמו מהכיעור ומהדומה לדומה לו, כדי שלא יבא להכשל אפילו בדקדוקים ההם, וכמאמר הזהר (ח"ג פג:) בפסוק (ד') אֶל תִּפְגְּנוּ אֶל הַחֲלִילִים, והוא מה שצוה במאמר **קדושים תהיו**, לכל יבא לידי החושב ותהיה נשללת מהם בחינת הקדושה, כמאמר הכתוב (דברים כג יא) לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְיִלָּה. ולכל שיאמר אדם הלא דבר זה אינו ברשותי, שהגם שאשמור עצמי ביום, אף על פי כן בלילה אין הדבר תלוי בידי, לזה אמר **בי קדוש אני ה' אלהיכם**, וכיון שאני קדוש ואני עמכם, אני אמנע בחינת הטומאה מגשת לאיש הישראלי, וזוהו אם אדם יחשוב בבחינת הרע, אז שולל ממנו השראת שכינה ושורה עליו

פניני וחידושי אור החיים הק'

צריך לירא מהת"ח והדיינים

לא תעשק את רֵעֶךָ (יט, יג). **עוד** ירמוז, שלא יעשוק תיבת **את** שאצל **רֵעֶךָ** שהוא הקדוש ברוך הוא, כמו שדרש רבי עקיבא (פסחים כג): 'את ה' אלהיך תירא (דברים יג) לרבות תלמידי חכמים'. והכונה בזה לירא מהחכמים הדנים בארץ, וכיון שכן, הרי יש אלהים שופטים בארץ (ע"פ תהלים נח יג) אשר ירא מהם לקיים דבר משפט, ובזה לא יגזול כי השופט יוציא גזילה ממנו:

לא תשנא - ע"י הידברות

לא תשנא את אחיך וכו', **חובת הלבבות וכו'**, **ולא תשא עליו חטא**, **לא תשנא את אחיך** וגו'. **פירוש** אם נסבב מאחיק דבר הגורם לשנאותו, לא תשנאהו בלבבך, אלא בפיק דבר אליו תוכחות על אשר ככה סבב, והוא אומרו **הוכח** וגו'.

ואומרו **ולא תשא עליו חטא**, פירוש לא תחליט בדעתך שמה שנסבב מאחיק ברשע עשאו, ועודנו עומד בחטאו עמוס על שכמו, אלא תהיה דן אותו לכף זכות, ותוכיחנו. ועל ידי התוכחה יהיה אחד משני דברים, או יתן אמתלא להנעשה ואין חטא, או יתחרט על הנעשה וישוב לבל עשות כדבר הזה, והרי הוא כריע כאח לך:

עג: כי יום שבת הוא כנגד יוסף הצדיק, והוא סוד השלום, ולזה אנו אומרים 'שבת שלום' ואנו מזכרין 'הפורס סבת שלום', והיא בחינת יסוד הכל, ויוסף ללד לזכותו אשר שמר אות בריית קודש מגשת אל הטומאה, ירש בחינה זו. והוא מה שאמר כאן **ואת שבתותי** שתי שבתות, אחת שמירת עצמו מלעמל אות בריית קודש, ואחת שמירת שבת, ושניהם בחינה אחת. ולזה נקראים שניהם **אותות**, בשבת אמר (שמות לא יג) **ואת שבתותי תשמרו** [כי] **אות** הוא **בְּיָמֵי** וגו', ובמילה אמר (בראשית יז יא) **וְהָיָה לְאוֹת** וְבְיָמֵי וְבִינְיָאֵם. ותדע כי שתי הבחינות בערך המעשי הם שמים, אבל בערך המסובב מהם הוא בחינה אחת, והשומר אחד מהם יסובב התיקון והתקשרות נפשו בשתי המלות, ולזה אמר **ואת שבתותי**:

עוד יראה קדושים תהיו, כמלאכים הנקראים **קדושים**, ככתוב (דניאל ח יג) **ויאמר אחד קדוש**, והוא על דרך אומרו (תהלים פד ו) **אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אֲפָס וּבְנֵי עֲלִיּוֹן פִּלְכֶם**, וללד שהקדוש צדק הוא השרה שכינתו צדק בני ישראל ועשאו בני פלטין שלו במקום המלאכים, ולא ולמד מה שאמרו בספר הזהר (ח"ב קמ): על זמן שהשרה הקדוש צדק הוא שכינתו בתחתונים, כמה היתה הרגשת בני עליין על שצחר ה' באוכלוסי ישראל יותר מאוכלוסי המלאכים, ולזה נראה ה' את אוכלוסיו המוצחרים שהן הגנה מלאכיו ולהם יקרא **קדושים**, וכשנכנסתם בגדר זה להיות אוכלוסי במקום המלאכים, לריכין להיות קדושים. ורמז פרט זה שנכנסו במקום אוכלוסת המלאכים, באומרו ה' **אלהיכם**:

שבת וקדושת הברית הם בחינה אחת

איש אמו וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שַׁבָּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: (יט, ג)

איש אמו וגו'. טעם סמיכות מלה זו למלות קדושים. נחזקון לרמוז גם כן גדר לעריות, והוא על דרך מאמרס ז"ל (סוטה לו): **שֶׁדָּרְשׁוּ בַּפֶּסֶק** (בראשית מט כד) **וַיִּפְאֹז זְרַעֲיוֹ וַיָּדֹוּ מִיָּדִי אֶבְרָם וְעַקֵּב וגו'**, כי כשתקפתו אשת פוטיפר ליוסף ותקפו יצרו, נזדמנה לו דיוקן אביו ואמר לו וכו', מיד ויפוזו זרועי וגו'. ושמעתי משם אנשי אמת (קד הישר פ"ב) כי **דיוקן האב תגביר כח הקדושה בצן ותמנעו מבווא אל התיעוב**, והוא אומרו סמוך למלות העריות **אביו ואמו תיראו**. ולזה מי שתקפו יצרו יכיר בין עיניו יולדיו ויהיה לו למשיב נפש:

גב ירמוז, כי בעשותו המזימתה יבזה כבוד אביו, ולזה יא האל סמוך למלות העריות מלות מוראו של אב ואם, הא למדת שאם גילה עריות ביטל מלות מורא אב ואם, שגרם להם זלזול שיאמרו ארור שזו ילד וכו' (עי' סנהדרין נב). ולדרך זה הקדים האם לבא, ללד שהיא נוטלת החרפה ביותר, על דרך אומרו (משלי י ח) **וְגַן פֶּסֶל תִּהְיֶה אִמּוֹ:**

ולדרך זה הרווחנו טעם נכון גם בסמיכות **ואת שבתותי תשמרו**, והוא על דרך אומרו ז"ל בזהר (ח"ג טא): כי שבעה דיקים יתכנו להם שבעת ימי השבוע, ואמרו בזהר חדש (ח"א

קדושת הלילה וקדושת היום של שבת

[קדושת] לילה אינו שוה לקדושת יום, כי הלילה הוא בחינת אור המתחם אליו כלה, והוא בחינת שְׁמֹר (דברים ה יג), והיום הוא בחינת אור עליון המתחם אליו בחינת חתן המשפיע באור הלילה כידוע ליודעי חן, ולזה יתיחס אליו **זְכוּר** (שמות כ ח). ולזה אמר בזהר (ח"ב פח): כי סעודת לילה היא סעודת 'חקל תפוחין קדישין', וסעודת יום היא 'סעודת עתיקא קדישא', אב הרחמים, ולזה יקרא קידוש היום בלשון חז"ל (פסחים קו). 'קידושא רבא':

עוד יתפרש כל הכתוב בדרך רמז, בהעיר עוד למה אמר **שבתותי** לשון רבים, ולא לשון יחיד בדרך הרגיל בכל התורה. ורבותינו ז"ל אמרו (שבת סט): שבת ליתן שמירה אחת לשבתות הרבה, והכוונה בזה, שאם עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בהעלם שבת, אינו חייב אלא חטאת אחת. ונראה על דרך מה שאמרו בספר הזהר (ח"א ה): כי **שבתותי** ירמוז ללילה וליום, וזה לשונו: 'לא שבתא ומעלי שבתא', כי לילה כיום יתקדש, וללד שבתות

בשבת קודמת בחי' הלילה לבחי' היום

דבר הכתוב, ואמר איש אמו ואביו תיראו, הקדים אם לא, והקשה למנוח זה מנות השבת ואמר ואת שבתותי שהם לילה ויום וכו', לומר שגם בהם יקדים בחינת האם שהיא הלילה לבחינת האב שהוא היום, שכסדר הורים כן סדר שבתות, מעלי שבתא ושבתא, ולא כדעת הטועים הנזכרת:

ושמעתי גם ראיתי כתוב (בסוף שו"ע האריז"ל) מעשה שבימי ראש"ע עמד טועה אחד וכתב זרואות כי יום שבת יקדים בו היום ואחר כך הלילה, ונתגלה הדבר להרב על ידי נס, וסתם מועלותיו וכו', דרשו מעל ספרו (אגרת שבת). וכנגד דעת טועה זו

החטא מבדיל בין האדם לקונו

אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני יי אלהיכם: (יט, ז)

בינו ובין אלהיו, כדרך אומרו (ישעי' נט ז) עֲוֹנֵיכֶם [היו] מִבְּדֵלִים וגו', והוא מאמרו כאן ואלהי מסכה, פירוש אלהים שהם מסכים מבדילים אתכם ממקור החיים, לא תעשו אותם לכם, הא למדת שהפונה לעבודה זרה גורם מסך המבדיל בינו ובין קונו, ולזה גמר אומר אני ה' אלהיכם, לומר ממי הוא נבדל מכל המסך הלז:

ואלהי מסכה וגו'. קשה, והלא כזה בדרך כלל על כל האלילים שלא לפנות להם, ומה צורך לחזור וללוות על זה. עוד למה אמר לכם. ואולי שיכוין למה שאמרו ז"ל (תק"ז תיקון יח, נב): כי בעשות האדם מעשה הגון תשרה עליו שכינה, ובעבורו פי ה' האזר שבו חטא שורה עליו רוח הטומאה, והוא מסך המבדיל

הנהנה בלא ברכה ה"ה גזול מהקב"ה

לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתה עד בקר: (יט, יג)

הוא, אמו זו כנסת ישראל, כי כשהאדם ממעיט במנוח הארץ עשות, גורם רעה גם לכללות ישראל: ואמר לא תלין, שצריך לתת חוק יום ביומו, על דרך אומרו ז"ל (ויק"ר טו ז) שהיו ליום ביום ופורעים בלילה. והוא מה שרמז כאן לא תלין פעולת שכיר אתה, פירוש תיבת אתה חוזרת לשכיר, שהוא רוח ה' אשר נתן באדם כשכיר כחושב, ושכרו הוא עשות מנות ה':

ובדרך רמז, ירמוז על דרך מה שדרשו חז"ל (ברכות לה): בפסוק (משלי כח כד) גִּזְלָל חֲבִיּוֹ וְאָמְרוֹ וגו', 'זה הנהגה מהעולם הזה בלא ברכה' ע"כ. והוא מאמר ה' כאן לא תעשוק את רעך זה הקדוש ברוך הוא, דכתיב (שם כו י) רָעָךְ וְרַע חֲבִיֶּךָ, שלא יגזול ברכות שהוא חייב לברך על מה שנהנה בעולם הזה. ואמרו ולא תגזול, רמז שגם בעושה זה יש גזילה לאחרים, שהוא מה שרמז בפסוק גִּזְלָל חֲבִיּוֹ וְאָמְרוֹ ודרשו ז"ל (שם) 'אביו זה הקדוש ברוך

העשירים אינם אלא מרוב לספק לצדיקים

לבינונים, ודרך שם יהיו נזונים בני תורה. הא למדת שאין העשירים אלא מרוב אשר הוכן להסתפקות האורכ לצדיקים, וזה ה' לכל יעשוק האדם את ריעו שהוא הצדיק, דכתיב (תהלים קכב ח) לִמְעַן יִחְיֶי וְרַעִי, ולא יתן לו את חקו, וזה עושק מפורסם:

עוד ירמוז על דרך אומרו ז"ל, כי בני תורה אין להם פרנסתם בעולם הזה, וכאומרו (ילקוט תהלים תרכ"ט) שאמרה תורה ולפני הקב"ה מפני מה בני עניים. והטעם הוא, שמעתי טעם נכון משם האריז"ל, כי אין העולם יכול לסבול רוב הטובה אשר תנתן בשביל הצדיקים, לזה אינו משפיע אלא

על הת"ח להוכיח ולא לפחד שישנאוהו

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכיח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא: (יז, יז)

מה' לכל ישנאוהו. ואם תאמר, ומי יערבנו לעם שלא ישנאוהו וישמרו מנות לא תשנא, לזה אמר ולא תשא עליו חטא, פירוש שלא יחשדו בחטא זה, אלא יחזיקו בכשרות. ואמר לשון יחיד, לשלול החשד אפילו מיחיד, שיחזיק כל איש ישראל שלא ישנאו בשער מוכיה, ובזה יוכיח ויחזור ויוכיח עד שיקבלו מוסרו:

עוד יראה על דרך אומרו ז"ל (כתובות קה): 'האי אורבא מרבנן דסנו ליה בני מאתיה, משום דמוכח להו במילי דשמיא'. ומעתה יאמר החכם, למה לי קנאה למה לי שנאה ותחרות עם זרע ישראל, ואחדל מהוכיח ואהיה אהוב ונחמד לכולן, לזה נתחכם ה' וקודם שזוהו להוכיח, אזה לבני ישראל שלא ישנאוהו, ואחר כך אזה להוכיח, שהרי ישראל מזהירים